

การวัดลักษณะทางพุทธศาสนา ด้วยวิธีมาตรประเมินรวมค่า

งามตา วรินทร์านนท์ *

ความนำ

สิ่งสำคัญที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบทอดกันมาในหมู่มนุษยชาติ คือการนับถือศาสนา ซึ่งเป็นสมบัติทางจิตใจและการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของบุคคล อันจะก่อให้เกิดผลต่าง ๆ ต่อชีวิตของบุคคลนั้น จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย คนไทยส่วนใหญ่ นับถือพุทธศาสนา มาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน หลักธรรมของพุทธศาสนาจึงกลายเป็นวิถีชีวิตของคนไทย มีอิทธิพลต่อลักษณะความเชื่อ ค่านิยม และการปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็นอันมาก ทำให้คนไทยเป็นคนอ่อนโยน และมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นที่เชื่อกันอย่างมั่นคงว่า การยึดมั่นในหลักคำสอนของพุทธศาสนาจะทำให้บุคคลมีจิตใจที่เป็นสุขสงบ หลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาจึงเป็นทั้งเป้าหมายและแนวทางในการพัฒนาคนไทยตลอดมา

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็น เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนามนุษย์ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ลักษณะทางศาสนาเป็นลักษณะที่สำคัญของบุคคลในสังคมไทย นักสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์จึงได้ให้ความสนใจวัดและวิจัยลักษณะทางพุทธศาสนาของคนไทยอย่างต่อเนื่อง

จากการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า นักวิจัยวัดลักษณะทางพุทธศาสนาของคนไทยหลายรูปแบบ อาจแบ่งได้เป็น 3 แนวทาง แนวแรก อิงแนวการวัดลักษณะทางศาสนาจากวิชาสากล ซึ่งมีการวัดลักษณะทางศาสนาในเชิงการวัดทัศนคติที่มี

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ต่อศาสนา และการวัดค่านิยมภายนอกและภายในด้านศาสนา ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ พัชชา เกกานนท์ (2512) วันทนีย์ วิชัยคำ (2515) นกเล็ก สุขถิ่นไทย (2527) วันชัย มีกลาง (2530) และอุษา ศรีจินดารัตน์ (2533) เป็นต้น แนวที่สอง เป็นแนวการวัดลักษณะทางศาสนาที่เน้นเนื้อหาหลักธรรมทางพุทธศาสนาโดยตรง เช่น การวัดปริมาณการยอมรับหลักธรรมบางประการ (อาทิเช่นศีลห้า หิริ-โอตตปเป ฯลฯ) ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ ภัทรา นิคมานนท์ (2517) พชณี ศรีทองนาก (2518) ไชยการ ทองแก้ว (2519) และบุญกอบ วิสมิตะนันท์ (2527) เป็นต้น หรือให้ลำดับความสำคัญและวัดความถี่ในการแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมทางพุทธศาสนาบางประการ (อาทิเช่น ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวทิตะ ความเอื้อเฟื้อ ฯลฯ) ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ กาญจนา ควรสุภา (2516) กรุณา กิจขยัน (2517) และ ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววลี (2524) เป็นต้น

ในบทความนี้ ขอเสนอการวัดลักษณะทางพุทธศาสนา แนวที่สาม ซึ่งเป็นแนวการวัดที่อิงเนื้อหาหลักธรรมทางพุทธศาสนาเช่นกัน แต่มีความกว้างขวางครอบคลุมคุณลักษณะของชาวพุทธ ที่มีความแตกต่างทางด้านความเชื่อและการปฏิบัติจากบุคคลที่นับถือศาสนาอื่น ๆ เป็นสำคัญ และใช้วิธีวัดแบบมาตราประเมินรวมค่า (Summated rating) ซึ่งเป็นวิธีการวัดที่สามารถจะพัฒนาให้มีความเป็นวิทยาศาสตร์ได้มากที่สุด วิธีวัดลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคลในแนวที่สามนี้เน้นการวัดความเป็นพุทธมามกะทางความเชื่อและการปฏิบัติหลายด้านพร้อม ๆ กัน เพื่อให้ได้เนื้อหาที่บูรณาการเข้าด้วยกัน

แบบวัดลักษณะทางพุทธศาสนาของคนไทยที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ เป็นแบบวัดที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในโครงการวิจัย “ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย : การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการปลูกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต” ของ ศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (กำลังอยู่ระหว่างการเขียนรายงานการวิจัย) เป็นโครงการวิจัยหนึ่งที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญา ประจำปี 2533 โดยมีมุ่งที่จะนำหลักวิชาการทางพฤติกรรมศาสตร์มาใช้ในการศึกษาความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทยอย่างครอบคลุม กล่าวคือมีการศึกษาทั้งในแง่สาเหตุหรือจุดกำเนิด การปลูกฝังความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแก่เยาวชนไทย และในแง่ผลของการที่บุคคลมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาในปริมาณต่างกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่น่าปรารถนาบางประการและเอื้อประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตและการทำงานของบุคคล โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นโครงการแม่บทที่ประกอบด้วยโครงการย่อย 9 โครงการ ทุกโครงการย่อยจะศึกษาตัวแปรความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของผู้ถูกศึกษาเป็นตัวแปรหลัก เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับสาเหตุและผลของความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของประชาชนไทย (ประกอบด้วยเยาวชน

และผู้ใหญ่ประมาณ 3,400 คน) อย่างครอบคลุมในหลายแง่มุม และจะมีการนำข้อมูลจากโครงการย่อยทุกโครงการมาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์แบบบูรณาการเพื่อให้ได้ภาพรวมทั้งหมดอีกด้วย ดังนั้นการวัดตัวแปรความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาจึงต้องใช้วิธีวัดที่มีมาตรฐาน เพื่อให้ผลการวัดน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับเป็นสำคัญ จากการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการศึกษาความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทยมีความหลากหลายทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ คณะผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะสร้างแบบวัดความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาด้วยวิธีมาตรประเมินรวมค่า เพราะเป็นวิธีวัดตัวแปรที่เป็นที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางเป็นสากล สะดวกในการวัดและสามารถควบคุมการวัดไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดได้มาก ในแบบวัดนี้จะประกอบด้วยเนื้อหาหลักของความเชื่อและการปฏิบัติที่ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการตรวจสอบจากตำราทางพุทธศาสตร์และแนะนำจากท่านผู้รู้ และใช้วิธีหาคุณภาพของแบบวัดด้วยการวิเคราะห์ทางสถิติ

ขั้นตอนสำคัญในการสร้างแบบวัดตัวแปรชนิดใช้มาตรประเมินรวมค่า (a summated rating scale)

1. กำหนดนิยามปฏิบัติการของตัวแปร
2. สร้างแปลนของแบบวัด
3. หาคุณภาพของประโยคคำถามรายชื่อ
4. หาคุณภาพของแบบวัดตัวแปร

- ค่าความเชื่อมั่น (reliability)

- ค่าความเที่ยงตรง (validity)

แบบวัดความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา

นิยามศัพท์ ความเชื่อ เป็นลักษณะทางจิตประเภทหนึ่งของบุคคล หมายถึง การรับรู้และยอมรับเรื่องใดเรื่องหนึ่งว่าเป็นความจริง ความเชื่อมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ศรัทธา ซึ่งพระเทพเวที (2532 : 647 - 650 : 875) ได้ให้ความหมายสามัญของคำว่า “ศรัทธา” ไว้ว่า เป็นความเชื่อที่มีเหตุผล มั่นใจในความจริงและความดีของสิ่งที่นับถือหรือปฏิบัติ ศรัทธามีความสำคัญมาก เพราะทำให้บุคคลมีหลักเป็นกำลังเหนี่ยวรั้งและด้านปะทะไม่ให้ยอมตามการชักจูงไปในทางชั่ว ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชนที่แท้จริง ย่อมมีความเชื่อหรือศรัทธาในหลักคำสอนของพุทธศาสนา ที่สำคัญได้แก่การยึดพระรัตนตรัยหรือไตรสรณาคมน์เป็นที่พึ่ง ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม อเนกชาติ นรก-สวรรค์ และความเชื่อว่านิพพานคือเป้าหมายสูงสุดในพุทธศาสนา (พระราชธรรมนิเทศ. 2531 : 34 -

122 ; พระสุธรรมยานเถระ. 2528 :17 - 18) ส่วน การปฏิบัติทางพุทธศาสนา หมายถึง การกระทำของบุคคลในชีวิตประจำวันตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หลักปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่สำคัญคือ ระบบไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักปฏิบัติเต็มกระบวนการ พระสงฆ์เป็นตัวอย่างของผู้ที่ปฏิบัติเต็มรูปแบบนี้ ส่วนฆราวาสหรือชาวบ้านทั่วไป ท่านกำหนดให้ปฏิบัติในระบบบุญสิกขา ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งขยายส่วนภายนอกของระบบไตรสิกขา โดยเริ่มจาก สิ่งของที่อยู่นอกตัว ทาน คือการให้ สละ เพื่อแบ่งปันสิ่งของแก่ผู้อื่น ให้อภัย และให้ความรู้ในธรรมะ เป็นต้น พอมาถึง ศีล การประพฤติปฏิบัติก็มาอยู่ที่ตัวบุคคล พื้นฐานขั้นต้นสุดคือศีลห้า เมื่อถึง ภาวนา ก็เข้าไปในตัวบุคคล ภาวนาคือการฝึกอบรมจิตใจให้เจริญด้วยคุณธรรมต่าง ๆ (พระเทพเวที. 2532 : 596 - 598) ในการสร้างแบบวัดการปฏิบัติทางพุทธศาสนา จะใช้หลักธรรมระบบบุญสิกขาเป็นข้อบ่งชี้ในการกำหนดนิยามปฏิบัติการ

นิยามปฏิบัติการ ความเชื่อทางพุทธศาสนา หมายถึง ปริมาณการรับรู้และยอมรับของผู้ศรัทธา เกี่ยวกับหลักคำสอนในพุทธศาสนา ที่สำคัญได้แก่ ความเชื่อในไตรสรณคมน์ กฎแห่งกรรม อเนกชาติ (การเวียนว่ายตายเกิด) นรก-สวรรค์ ชีวิตเป็นทุกข์ และความเชื่อในนิพพานว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตในพุทธศาสนา วัดด้วยแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ประโยค แต่ละประโยคมีมาตร 6 หน่วยประกอบ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 10 - 60 คะแนน บุคคลที่ได้คะแนนสูงแสดงว่าเป็นผู้มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูง การปฏิบัติทางพุทธศาสนา หมายถึง ปริมาณความเป็นไปได้ที่บุคคลจะกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดในการดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักคำสอนในพุทธศาสนาระบบบุญสิกขา ได้แก่การให้ทาน การรักษาศีลห้า และการภาวนา วัดด้วยแบบวัดที่ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ประโยค แต่ละประโยคมีมาตร 6 หน่วยประกอบ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 10 - 60 คะแนน บุคคลที่ได้คะแนนสูงแสดงว่าเป็นผู้มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา

การสร้างแปลนของแบบวัด ในการสร้างแบบวัดความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้สร้างประโยคคำถามภายใต้ข้อบ่งชี้เนื้อหาต่าง ๆ ตามนิยามปฏิบัติการ แบบวัดละประมาณ 30 - 40 ข้อ คัดเลือกไปทดลองใช้ 25 - 27 ข้อ

ลักษณะของมาตรวัด ประโยคคำถามแต่ละประโยคจะมีมาตร 6 หน่วยประกอบ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

ตาราง 1 แปลนของแบบวัดความเชื่อทางพุทธศาสนา

ความเชื่อทางพุทธ ด้านต่าง ๆ	ข้อบก		ข้อลบ	
	ทดลองใช้	ใช้จริง	ทดลองใช้	ใช้จริง
1. ไตรสรณาคมน์ - พระพุทธเจ้า - พระธรรม - พระสงฆ์	6 ข้อ	# 18, 25 # 2, 20 # 8	5 ข้อ	# 19 # 3
2. กฎแห่งกรรม - ทุกข์ในชีวิตประจำวัน - อเนกชาติ - นรก-สวรรค์	7 ข้อ	# 15 # 11, 12, 24	5 ข้อ	# 10 # 9 # 16
3. นิพพาน - เป็นจริง มนุษย์บรรลุได้	1 ข้อ	# 23	1 ข้อ	
รวม	14 ข้อ	10 ข้อ	11 ข้อ	5 ข้อ

หมายเหตุ หมายเลขข้อที่ขีดเส้นใต้ คือข้อที่เลือกไว้ใช้จริงอย่างน้อยที่สุด 10 ข้อ

(0) ฉันเชื่อว่า การปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจะทำให้ฉันมีความ

สุขสงบ และรู้ถึงแก่นแท้ของชีวิตได้ (ฉันเลือกไว้ใช้จริงอย่างน้อยที่สุด 10 ข้อ)

ผู้ใหญ่ $t = 10.99$ เยาวชน $t = 4.65$

(00) ฉันเชื่อว่า นรก-สวรรค์และกฎมิต่าง ๆ เป็นเรื่องน่าเชื่อ

ผู้ใหญ่ $t = 11.08$ เยาวชน $t = 3.81$

(000) กฎที่มีพระสงฆ์บางรูปปฏิบัติตนไม่ถูกต้องทำให้ความศรัทธาในศาสนา

ของฉันเสื่อมลง

ผู้ใหญ่ $t = 3.57$ เยาวชน $t = 2.76$

ตาราง 2 แปลนของแบบวัดการปฏิบัติทางพุทธศาสนา

การปฏิบัติทางพุทธ ด้านต่าง ๆ	ข้อบก		ข้อลบ	
	ทดลองใช้	ใช้จริง	ทดลองใช้	ใช้จริง
1. ทาน	4 ข้อ		5 ข้อ	
- วัตถุทาน				# 5
- ธรรมทาน		# 15		
- อภัยทาน				# 20
- ปลอ่ยชีวิตเป็นทาน				# 2
2. ศีล 5	5 ข้อ	# 22	7 ข้อ	
- มาสัตรี				# 21
- ลักขโมย				# 1, 14
- แ่่งชิงของรักของหวง				
- พุดเท็จ				# 3, 11
- ดิมสุรา				# 7
3. ภาวนา	2 ข้อ		4 ข้อ	
- สวตมนต์		# 9		# 4
- สติสัมปชัญญะ สมาธิ		# 18		# 12
รวม	11 ข้อ	4 ข้อ	16 ข้อ	11 ข้อ

หมายเหตุ หมายเลขข้อที่ขีดเส้นใต้คือ ข้อที่เลือกไว้ใช้จริงอย่างน้อยที่สุด 10 ข้อ

พุทธศาสนา ผู้วิจัยได้สร้างประเิลค่าตามภายใต้ขอบข่ายเนื้อหาต่าง ๆ ค.ม.นิทานปฏิบัติ
การ แบบวัดละประมาณ 30 - 40 ข้อ คัดเลือกไปทดลองใช้ 25 - 27 ข้อ

ลักษณะของมาตราวัด ประเิลค่าตามแต่ละประเิลจะมีมาตร 6 หน่วย
ประกอบ

จริงที่สุด จริง ส่อนข้างจริง ส่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

การหาคุณภาพของประโยคคำถามรายข้อ

1. นำประโยคคำถามทั้งหมดไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ในที่นี้คือกลุ่มเยาวชน 115 คน และผู้ใหญ่ 159 คน

2. หาค่าอำนาจจำแนกของประโยคคำถามรายข้อ (ค่า t) เพื่อคัดเลือกประโยคที่ไม่คลุมเครือ (ค่า t รายข้อสูง) ไว้ใช้ในแบบวัด ค่า $t \geq 2.10$ มีนัยสำคัญที่ $P < .05$ $N = 50$ คน

3. ในการคัดเลือกประโยคคำถามไว้ใช้ในแบบวัดความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา คณะผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกอย่างเป็นขั้นตอนถึง 3 ครั้งดังนี้ : ตัดข้อที่มีค่า t ต่ำออก 5 ข้อ จาก 25 ข้อ นำแบบวัดไปหาค่าความเชื่อมั่นได้ครั้งที่ 1 ตัดออกอีก 5 ข้อ เหลือ 15 ข้อ นำไปหาค่าความเชื่อมั่นได้ครั้งที่ 2 และตัดออกอีก 5 ข้อ เหลือเพียง 10 ข้อ นำไปหาค่าความเชื่อมั่นได้ครั้งที่ 3 (ดูตาราง 3 - 4 ประกอบ) ประโยคที่เลือกไว้ใช้จริงเป็นประโยคที่มีค่า t สูงในระดับที่ยอมรับได้ทุกประโยคและยังมีเนื้อหาที่ครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในนิยามปฏิบัติการของตัวแปร ค่า t ต่ำสุด-สูงสุด ในแบบวัดทั้งสองเป็นดังนี้

แบบวัดความเชื่อทางพุทธศาสนา

กลุ่มเยาวชน ค่า t จาก 3.59 - 7.33

กลุ่มผู้ใหญ่ ค่า t จาก 5.28 - 11.87

แบบวัดการปฏิบัติทางพุทธศาสนา

กลุ่มเยาวชน ค่า t จาก 2.64 - 7.43

กลุ่มผู้ใหญ่ ค่า t จาก 4.55 - 11.06

ตัวอย่างประโยค ที่คัดเลือกไว้ใช้ในแบบวัดความเชื่อทางพุทธศาสนา

(0) ฉันเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจะทำให้ฉันมีความสุขอย่างแท้จริง

ผู้ใหญ่ $t = 10.99$ เยาวชน $t = 4.65$

(00) ฉันเชื่อว่านรก-สวรรค์และภพภูมิต่าง ๆ เป็นเรื่องมโนภาพ

ผู้ใหญ่ $t = 11.08$ เยาวชน $t = 3.81$

(000) การที่มีพระสงฆ์บางรูปปฏิบัติตนไม่ถูกต้องทำให้ความศรัทธาในศาสนาของฉันเสื่อมลง

ผู้ใหญ่ $t = 3.57$ เยาวชน $t = 2.76$

ตัวอย่างประโยค ที่คัดเลือกไว้ใช้ในแบบวัดการปฏิบัติทางพุทธศาสนา

(0) ฉันชอบแนะนำให้คนอื่นอ่านหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนา

ผู้ใหญ่ $t = 8.75$ เยาวชน $t = 3.82$

(00) ฉันเห็นว่าการสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอนเป็นการกระทำที่ไร้สาระ

ผู้ใหญ่ $t = 7.83$ เยาวชน $t = 3.07$

(000) ฉันดื่มสุราและ/หรือเบียร์ โดยไม่สนใจว่าจะผิดศีล

ผู้ใหญ่ $t = 10.84$ เยาวชน $t = 6.72$

การหาคุณภาพของแบบวัดทั้งฉบับ

1. หาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาความคงที่ภายใน (internal consistency) ซึ่งพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient)

ตาราง 3 แสดงค่าความเชื่อมั่นได้ของแบบวัดความเชื่อทางพุทธศาสนา

ประเภทผู้ตอบ	จำนวน	จำนวนข้อ		
		20 ข้อ	15 ข้อ	10 ข้อ
กลุ่มเยาวชน	112 คน	.82	.83	.69
กลุ่มผู้ใหญ่	156 คน	.86	.85	.78
กลุ่มพระสงฆ์	117 รูป	.79	.79	.67
กลุ่มรวม *	385 รูป/คน	.90	.89	.83

* เป็นกลุ่มทดลองเครื่องมือวัด มิใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ตาราง 4 แสดงค่าความเชื่อมั่นได้ของแบบวัดการปฏิบัติทางพุทธศาสนา

ประเภทผู้ตอบ	จำนวน	จำนวนข้อ		
		20 ข้อ	15 ข้อ	10 ข้อ
กลุ่มเยาวชน	115 คน	.80	.79	.64
กลุ่มผู้ใหญ่	159 คน	.82	.81	.73
กลุ่มพระสงฆ์	114 รูป	.87	.84	.77
กลุ่มรวม *	388 รูป/คน	.85	.83	.74

* เป็นกลุ่มทดลองเครื่องมือวัด

2. หาค่าความเที่ยงตรงเชิงสังกรณ (Construct validity) ด้วยวิธีรู้กลุ่ม (Known - group technique)

ตาราง 5 แสดงค่าความเที่ยงตรงของแบบวัดความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา

แบบวัด	ประเภทผู้ตอบ	จำนวน	$\bar{X}$	SD	t
ความเชื่อ (15 ข้อ)	พระสงฆ์	117	77.17	7.35	12.47 ***
	ฆราวาส	156	62.31	11.35	
การปฏิบัติ (15 ข้อ)	พระสงฆ์	117	73.36	8.81	6.30 **
	ฆราวาส	156	66.31	9.29	

*** $p < .001$ ** $p < .01$

ในปัจจุบัน แบบวัดความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาได้ถูกนำไปใช้ในการวิจัยมากกว่า 10 เรื่องแล้ว

ตัวอย่างเช่น

1) ในการวิจัยประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตของนิสิตในกรุงเทพฯ จีรวัฒนา มั่นยืน (2536) ได้นำแบบวัดความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธไปใช้กับกลุ่มนิสิตนักศึกษา จำนวน 260 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นได้ของแบบวัดในระดับสูง (แอลฟา = .80 และ .82 ตามลำดับ)

2) ในการวิจัยลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของเยาวชนไทยจากชุมชนแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองในภาคใต้ วรรณะ บรรจง (2537) ได้นำแบบวัดความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธไปใช้กับกลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย และมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 401 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นได้ในระดับสูง (แอลฟา = .87 เท่ากันทั้งสองแบบวัด)

3) ในการวิจัยลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก งามดา วนิทานนท์ (2536) ได้นำแบบวัดความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธไปใช้กับผู้เป็นบิดามารดา จำนวน 545 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นได้ในระดับสูง (แอลฟา = .74 และ .79 ตามลำดับ)

สรุปว่า แบบวัดความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่จัดสร้างขึ้นและถึงปัจจุบันได้ใช้ในการวิจัยคนไทยไปแล้วกว่า 10 เรื่อง เป็นแบบวัดที่มีคุณภาพสูงทั้งด้านความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นได้ และยังมีเนื้อหาที่บูรณาการหลักความเชื่อและวิถีปฏิบัติของผู้เป็นพุทธมามกะเข้าด้วยกันอย่างครอบคลุมมากกว่าแบบวัดลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคลแบบอื่น ๆ ที่ใช้กันอยู่ จึงเป็นแบบวัดที่เหมาะสมในการนำไปใช้เพื่อการวิจัยอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ยังควรทำการพัฒนาแบบวัด 2 ฉบับนี้ให้เป็นดัชนีทางจิตสังคม (ตัวบ่งชี้คุณภาพทางพุทธศาสนาของบุคคล) เพื่อใช้ในการคัดเลือกบุคคลและใช้ในการบ่งชี้ว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดควรได้รับการพัฒนาให้มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากขึ้นในสังคมไทย

บรรณานุกรม

- กาญจนา ควรสุภา (2516) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแสดงตัว-เก็บตัว ความรู้สึก
รับผิดชอบและคุณธรรมแห่งพลเมืองดี ปริญญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
- กรุณา กิจยั่น (2517) ความสัมพันธ์ระหว่างความมีวินัยแห่งตน ความเชื่ออำนาจภายในตน-
ภายนอกตน และคุณธรรมแห่งพลเมืองดี ปริญญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
- งามตา วณิชานนท์ (2536) ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่
เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร รายงานการวิจัยฉบับที่ 50 สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- จิรวัดนา มั่นยืน (2536) ประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธ
ศาสนาและทางจิตของนิสิตในกรุงเทพมหานคร ปริญญานิพนธ์ วิทยาศาสตร-
มหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรม
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ไชยการ ทองแก้ว (2519) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทริ-โอดตัมปะกับสัปปริสธรรม
เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมาธิปไตย ปริญญานิพนธ์ การ
ศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- นกลีก สุขถิ่นไทย (2527) ทศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน
ต่อพุทธศาสนา วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตร
ศาสตร์
- บุญกอบ วิสมิตะนันท์ (2527) ธรรมจริยาของครูไทยในภาคกลาง รายงานการวิจัยฉบับที่
30 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต) (2532) พุทธธรรม กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราช
วิทยาลัย
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโน) (2531) พระธรรมนำชีวิต กรุงเทพฯ : พรสิว-
การพิมพ์
- พระสุธรรมยานเถระ (2528) คำปฎิญาณตนเพื่อเป็นพุทธมามกะ ธัมมวิโมกข์ 6(57)
หน้า 17 - 18
- พัชชา เกกานนท์ (2512) การศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและทัศนคติต่อพุทธศาสนาของนัก
เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

